

книгообміну, придбанню, а деякі установи — обов'язковому примірнику. Матеріяли монографії засвідчують, що бібліотеки всіляко каталізували наданням благодійної допомоги шляхом звернень зі сторінок часописів чи безпосередньо до інституцій з проханням посприяти у формуванні фондів. Однак ці фактори не гарантували ні оперативності, ні повноти комплектування. Успішність політики комплектування фондів була зумовлена надзвичайно скрупульозним відбором видань до фондів наукових бібліотек, до якого залучалися науковці інституції, при якій діяла книгозбірня.

Водночас у бібліотеках систематично створювалися каталоги, що вимагало виконання низки планованих та взаємопов'язаних заходів, серед яких опрацювання видань, своєчасне поповнення каталогів новими описами на нові надходження, їх редагування. Залежно від фахової підготовки бібліотечного персоналу, урізноманітнювалася форма каталогів. Для уніфікування опрацювання фондів майже для кожного підвиду наукових бібліотек розроблялися методичні рекомендації та правила. У рекомендаціях враховувалась цінність фондів та встановлювалася пріоритетність під час їх опрацювання. Водночас у деяких книгозбірнях опрацювання фондів не було систематичним, поступальним і в повному обсязі через брак необхідного фінансування та достатнього кадрового забезпечення. Спостерігалось використання довільних технологій в опрацюванні та каталогізації фондів.

Четвертий розділ „Характеристика фондів наукових книгозбірень“ подає відомості про організацію фондів наукових бібліотек Львова означеного історичного періоду, тематичні пріоритети, формування у них зібрань та колекцій, роль цих бібліотек у збереженні національної культури.

Для більшості бібліотек підбір видань характеризувався їх функціями, потребами читачів. Навіть під час формування універсальних фондів у них спостерігалось тяжіння до поповнення виданнями певної тематичної спрямованості. Фонди спеціальних наукових книгозбірень формувалися виданнями, тематика яких зумовлювалася галузю діяльності інституції-засновниці. Видання ще раз доводить, що науковим бібліотекам Львова

вдалося сформувати універсальні та спеціальні за змістом надзвичайно інформативні наукові фонди, які базувалися на національних позиціях засновників книгозбірень.

У бібліотеках створювалися цінні, подекуди впорядковані та каталогізовані зібрання та приватні колекції, набуття яких відбувалося переважно унаслідок пожертвувань, однак у деяких випадках не виключалася купівля. Переважно меценати наполягали на виокремленні їх дарів в окремі структурні підрозділи фондів. Колекції та зібрання наукових бібліотек Львова означеного історичного періоду містили цінний, великий за обсягом джерелознавчий матеріал з історії, культури, науки і освіти. На склад цих зібрань впливало кілька факторів — наукові та фахові потреби читачів, а також збирацькі зацікавлення бібліотекарів і бібліофілів, які свідчили про специфіку діяльності інституцій, що засновували бібліотеки. І неабияке місце у цьому процесі посідали книгозбірні, створені українською громадськістю, зокрема НТШ, Народного дому, Товариства „Просвіта“.

Вивчаючи й аналізуючи історію наукових бібліотек Львова наприкінці XVIII — на початку XX ст., автор дійшла висновку, що соціально-економічний розвиток Галичини, динаміка наук надзвичайно позитивно вплинули на поступальний розвиток мережі наукових книгозбірень.

Книга цінна ще й тим, що вводить у науковий обіг понад 1300 джерел з історії бібліотечної справи нашого міста та засвідчує, що наявність таких книгозбірень створювала неповторну інфраструктуру у Галичині, сприятливий інформаційний простір для розвитку різних галузей науки, зокрема українознавства, та становлення наукових шкіл Львова. На тлі комплексного дослідження наукових бібліотек Львова зазначеного історичного періоду автор підкреслює, що в умовах бездержавності та фінансової скрути, українцям вдалося створити низку унікальних наукових книгозбірень, фонди яких у складі сучасних інформаційних установ стали національним надбанням незалежної України.

Олександр ШИШКА

Іван Северин. 1881—1964: Альбом-каталог / Автор О. Семчишин-Гузнер.— Львів: Каменяр, 2009.— 106 с. (Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького)

Автором альбому, який містить репродукції творів українського маляра-кolorиста першої половини XX ст. Івана Северина, є відома діячка на музейній ниві й мистецтвознавець Олеся Семчишин-Гузнер. Книжка розпочинається вступною науковою статтею, репродукції складаються із 26 малярських композицій, 17 пастелей і 25 олівцевих шкідців, далі вміщений каталог академічного характеру, наприкінці — два листи і поштівка митця. Закінчується альбом статтями-резюме іноземними мовами. Поземний прямокутний формат із козацько накресленим скорописом імені і прізвища май-

стра — на обкладинці. Цьому ж підпорядкований дизайн із вдало знайденими пропорціями тексту і білого поля, репродукцій та світлин.

Авторка видання детально висвітлює життєву долю й творчі здобутки І. Северина. В таїні малярства його ввели корифеї українського і польського мистецтва О. Сластьон із Миргорода, С. Виспянський і Я. Станіславський із Кракова. Вони щиро шанували нащадка козацького роду, за його талантом „забували про національність, віру й погляди політичні“¹. Ці слова одного з провідників українства у Польщі Богдана Лепкого красномовно свідчать про благо-

¹ Лепкий Б. Гарно було // Альманах українського студентського життя в Кракові.— Краків, 1931.— С. 16.

датний клімат у Краківській Академії мистецтва, про духовну атмосферу. Я. Станіславський мав таку повагу до свого студента, що розмовляв із ним лише українською. Молодий академіст невтомно малював у техніках рисунка, пастелі й олійними фарбами. Після трисеместрового навчання І. Северин виїхав у гуцульське село Довгополе. Там він як маляр-колюрист знайшов одну з ключових тем своєї творчої біографії. Присвячена вона життю, побуту й обрядам гуцулів, їхній неповторній природі. Один із дописувачів до київської газети зазначав, що митець „назбирав багато цінного матеріалу до своїх великих картин: „Похорон гуцула“ та „Герої Стефаніка“. Д[обродій] Северин вже впорядкував вистави своїх творів в Римі і Парижі (в Салоні незалежних), критика приймала його з великою прихильністю”². Про персональну виставку творів гуцульської серії в Парижі йдеться у статті про І. Северина в неопублікованому словнику М. Биковця³.

Для робіт майстра другої половини 1900-х рр. до 1915 р. (часу від'їзду до Центральної Азії) характерні ознаки імпресіонізму, стилю сецесії, поширеної у мистах Польщі та у Львові. Майстер клав на полотно фарби широко, пастозно й енергійно, барви мають дзвінке зіставлення. Особливо він любив малювати зимові краєвиди, засніжені поля з деревами, сільськими будівлями, на обрії видніються гори. Найбільші його уподобання — малювати пастеллю, яка була поширена у Франції, Німеччині й Італії (XVIII — початок XX ст.). В Україні вона набула поширення завдяки І. Северину. Митець мав особливий пієтет до техніки, віртуозно володів нею, створюючи тужливий настрій селян, які беруть участь в похоронній процесії (1907—1909), відтворюючи „чисті“ й проникливі образи гуцулика-школяра (1909) й дівчини в кожущку (1908), маєстатичний образ козака-характерника із Кубані (1909), психологічний образ А. Вострякової-Свенціцької (1913) і звучний за декоративністю образ гуцулки в зеленій хустці (1907—1913). Авторка статті фахово розставляє акценти на малярських і пастельних композиціях, відзначаючи, що дитячі образи споріднені з героями творів славетного письменника Василя Стефаніка, а краєвиди наповнені ліризмом і смутком. Його малярство — особлива данина українця з Полтавщини, щиро закоханого у гуцульський терен, його непересічних людей. Це висловлено мовою високого мистецтва, тонкого розуміння складних колористичних рішень, аналогії яких можна віднайти хіба що у музиці чи поезії француза Поля Верлена (у перекладах М. Лукаша), українця Грицька Чупринки.

Плин життя артиста-маляра І. Северина після Львова й Києва пов'язаний з геолого-географічною

експедицією до Тянь-Шаню й Тибету, проживанням у Киргизії, у м. Пржевальську. Від 1924 р. він мешкав у Харкові. Терор в Україні у 1930-х рр. надзвичайно вразив митця, що він аж захворів. У роки Другої світової війни була знищена велика кількість його творів. Передусім не стало значної збірки робіт у Харківській картинній галереї, у музеях й закладах Києва, в майстерні їх пошкоджено водою. Нині невідома доля портретів, картин й етюдів І. Северина, які придбав 1925 р. Музей народів СРСР (у Москві), до того ж вони не введені в науковий обіг. З-поміж робіт маєстро: краєвиди України, Середньої Азії, етнографічні типи народностей, зображення порогів Дніпра, індустріальні краєвиди Дніпрогесу (серія „Дніпрельстан“, 1930—1932), низка портретів українських письменників, зокрема Івана Франка, Лесі Українки (для довоєнного будинку Верховної Ради УРСР) та ін.⁴ Особисту трагедію художника спричинив страх, нав'язаний деспотією державного управління більшовиків, фашистською окупацією Харкова в 1941—1943 рр., усвідомленням загибелі своїх творів. Найбільшого удару додало те, що на фронті загинули його сини,

талановиті митці Леонардо і Володимир. Це позначилося на здоров'ї артиста-маляра, він перестав творчо працювати. Останні 10 років (від 1954 р.) жив майже сліпим, його доглядав у Києві син Святослав.

Втрата творчої спадщини І. Северина, зокрема, кінця 1910—1940-х років негативно відбилася на популярності його імені. Згадали про визначного художника, одного з корифеїв українського малярства першої половини XX ст., лише на столітній ювілей народження у зв'язку з рішенням ЮНЕСКО (1981). Організувати посмертну виставку в Центральній Україні не було ніякої можливості. Лише у Львівському національному музеї роботи І. Северина уникнули жахливого знищення 1952 р. і збереглися донині. Поважний музей і мистецтвознавець О. Семчишин-Гузнер доносять до нас мистецькі образи митця через альбом з якісними репродукціями, вдало складеними каталожними даними. Нарешті ми маємо першу ластівку щодо вивчення творчості нашого славетного митця. На сьогодні відомі його ранній період, малярство й графіка зрілого та пізнього періодів, так би мовити, канули в Лету. Але незважаючи на таку долю цієї вельми обдарованої і неординарної особистості, творчість Івана Северина увійшла в аннали українського мистецтва. Талановитий українець першої половини XX ст., він доклав своїх зусиль у справу національного Відродження разом зі своїми колегами у Львові, Києві й Харкові, щоб вивести наше мистецтво на світлі обрії європейськості.

Віталій ХАНКО

² [Єфремов П.]. Художник Іван Северин // Рада.— 1909.— 13 февр. (26 лют).— № 35.— С. 4.

³ Биковець М. Біобібліографічний словник.— Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Інститут рукопису, ф. X, спр. 4866, арк. 1116.

⁴ Анкета для членів Союзу советских художников.— Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України, ф. 581, оп. 2, спр. 52, арк. 138—140 зв.; Лист кандидата мистецтвознавства Б. Піаніди від 17 серпня 1981 р. до В. Ханка.